



Верховний  
Суд

# Відповідальність пов'язаних з банком осіб за шкоду, завдану банку

Олена Кібенко,  
суддя Верховного Суду

Київ, 09 вересня 2021 року

Спiр за позовом ФГВФО, що дiє вiд iменi банку, про вiдшкодування пов'язаними з банком особами завданої ними шкоди банку пiдлягає розгляду за правилами господарського судочинства.

Постанова ВП ВС вiд 19 червня 2018 року у справi  
№ 757/75149/17-ц

В провадженні судів перебуває:  
64 такі позови  
проти 774 відповідачів

*Прогнозується стрімкий рост!*

# «Пілотне» рішення ВП ВС

Справа №910/11027/18 за позовом ФГВФО про стягнення 76 929 136,71 грн шкоди з пов'язаних осіб ПАТ «АБ «УКООПСПІЛКА» (керівників банку) –

**постанова ВП ВС від 25.05.2021**

# Законодавство

ст.ст. 92, 1166 ЦК, ст. 62, 63 Закону «Про акціонерні товариства», Закон «Про банки і банківську діяльність», Закон «Про систему гарантування вкладів»

Підзаконні нормативно-правові акти (інструкції та положення НБУ)

Акти рекомендаційного характеру (м'яке право) –  
Принципи корпоративного управління

Яка редакція законів?

Норми матеріально-правові та  
процедурні

# Склад деліктного порушення (п. 7.4)

- 1) неправомірність поведінки
- 2) наявність шкоди,
- 3) причинний зв'язок
- 4) вина заподіювача шкоди

# Оспорювання статусу пов'язаної з банком особи

Позивач вправі доводити відсутність у нього статусу пов'язаної з банком особи, **як підставу своїх вимог**, посилаючись безпосередньо на ч.1 ст. 52 Закону "Про банки і банківську діяльність", **без оскарження рішення банку про визнання його пов'язаною з банком особою** як окремої позовної вимоги

постанова ВП ВС від 15.06.2020 у справі № 826/20221/16

Постанова ВС від 21.04.2021 у справі № 910/14646/19



Дії /бездіяльність

Порушення приписів законодавства

Порушення фідучіарних обов'язків

# Фідуціарні обов'язки

**обов'язок дбайливого ставлення** (діяти добросовісно на користь розвитку підприємства, приділяючи достатньо часу, зусиль і професійних навичок управлінню ним) та **обов'язок лояльності** (уникати конфлікту інтересів і діяти під час ухвалення рішень щодо діяльності підприємства лише в інтересах останнього).

діяти не лише в межах своїх повноважень, але й добросовісно і розумно, в найкращих інтересах товариства

суд виходить з презумпції, що така посадова особа діяла в найкращих інтересах товариства; її рішення були незалежними та обґрунтованими; її фідуціарні обов'язки були виконані належним чином – але ця презумпція може бути спростована позивачем

# Суб'єктивно -об'єктивний стандарт

7.51. Стаття 42 Закону «Про банки і банківську діяльність» у редакції, чинній на момент вчинення дій з купівлі облігацій, містить вимоги до керівників банків. Керівниками банку мають бути дієздатні фізичні особи, які відповідають таким вимогам: 1) наявність вищої економічної, юридичної освіти чи освіти у галузі управління залежно від займаної посади (ця вимога не застосовується до членів спостережної ради банку); 2) стаж роботи у банківській системі за відповідним фахом не менше трьох років (ця вимога не застосовується до членів спостережної ради банку); 3) бездоганна ділова репутація. Голова правління (ради директорів) та головний бухгалтер заступають на посаду після надання письмової згоди на це НБУ. Голова правління (ради директорів) банку та головний бухгалтер повинні мати попередній досвід керівної роботи у банках. Керівники банку зобов'язані протягом усього часу, упродовж якого вони зберігають свій статус у банку, відповідати вимогам, встановленим цим Законом.

7.52. Відповідачі, які володіли спеціальними знаннями та досвідом як керівники банку, не могли не розуміти значення та наслідки своїх дій по виведенню значної суми грошових коштів з банку в обмін на цінні папери зі строком погашення у 2019 році

## Презумпція вини

7.8. Водночас зі змісту частини другої статті 1166 ЦК України вбачається, що цивільне законодавство в деліктних зобов'язаннях передбачає презумпцію вини заподіювача шкоди. Відповідний висновок міститься, зокрема, у постанові Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 23 січня 2018 року у справі № 753/7281/15-ц. Тому спростування цієї вини (у тому числі з підстав вини самого позивача в заподіяній шкоді) є процесуальним обов'язком її заподіювача.

# Можливість виправити шкоду

Відповідачі потенційно **мали можливість самотійно виправити завдану банку шкоду** (втрату платоспроможності) шляхом продажу всіх або частини облігацій наприкінці 2014 чи на початку 2015 року (тобто до моменту визнання банку неплатоспроможним за рішенням НБУ), **але не зробили цього**. Це підтверджує вірогідність доводів позивача про неліквідність цих цінних паперів (відсутність ринкової вартості, неможливість продажу).

# Спростування презумпції правомірності дій

п. 7.58

У цій справі позивач скористався своїм правом надати докази, які на його думку, підтверджували неправомірність та винність дій відповідачів.

Відповідачі при цьому не надали жодного доказу щодо вчинення ними дій, що свідчили б про відсутність вини за невиконання передбачених Законом України «Про банки і банківську діяльність» обов'язків щодо добросовісного, розумного, відповідального керівництва діяльністю банку, запобігання можливим ризикам.

# Розмір шкоди

Якщо ж банку заподіяно шкоди не шляхом вчинення окремо визначених дій (бездіяльності), які мали наслідком знищення або пошкодження конкретної речі, втрату конкретних доходів чи подібні наслідки, а шляхом недотримання вимог законодавства, невжиття своєчасних заходів для запобігання настанню неплатоспроможності банку тощо, що призвело до зниження чистих активів банку, порушення нормативів, зокрема ліквідності та втрати банком стану платоспроможності, то **розмір шкоди, завданої банку, оцінюється розміром недостатності майна банку для задоволення вимог усіх кредиторів**, якщо не доведений більший розмір шкоди.

## Дії регулятора (НБУ)

п. 7.67 ...будь-які порушення з боку регулятора (призначеного ним куратора як представника НБУ), неналежне виконання куратором банку своїх посадових обов'язків (у звітах куратора взагалі не була відображена інформація щодо ухвалення органами управління банку рішень щодо придбання облігацій та інформація про видатки банку на оплату придбаних облігацій) не можуть слугувати підставою для звільнення від відповідальності посадових осіб банку. Адже саме вони, а не регулятор, ухвалювали відповідні рішення і несли відповідальність за роботу банку.



## Дії ФГВФО

7.70...виявлення нікчемних правочинів та застосування наслідків їх нікчемності потенційно може впливати на загальну вартість ліквідаційної маси і відповідно як збільшити, так і зменшити розмір непокритих активами банку вимог кредиторів.

7.72. Велика Палата Верховного Суду відзначає, що невчинення Фондом таких дій, навіть якщо таке управлінське рішення було помилковим, не може свідчити про правомірність дій відповідачів, які призвели банк до неплатоспроможності, та бути підставою для звільнення їх від відповідальності, а також враховує надані Фондом пояснення, за змістом яких у межах встановлених судами обставин справи застосування наслідків нікчемності правочинів з придбання облігацій не могло істотно вплинути на загальну вартість ліквідаційної маси і бути способом виправлення завданої шкоди.

# Розгляд вимог у межах однієї справи

7.76 ...неплатоспроможність банку є наслідком як їх активних дій (ухвалення рішень, підписання договорів, спрямованих на купівлю облігацій), так і пасивної бездіяльності. При цьому **немає значення, на яку суму і які саме договори купівлі-продажу погодив чи підписав кожний з відповідачів.**

7.77. Велика Палата Верховного Суду вважає, що позовні вимоги до пов'язаних з банком осіб, які є посадовими особами органів управління банку, подані Фондом відповідно до статті 58 Закону України «Про банки і банківську діяльність», **мають розглядатися разом у межах однієї справи.** Адже у випадку завдання шкоди банку діями його посадових осіб, внаслідок чого настала неплатоспроможність банку, які несуть солідарну відповідальність перед банком як члени органу (органів) управління, повний склад правопорушення можна встановити лише шляхом системного аналізу всієї сукупності дій чи бездіяльності посадових осіб, у тому числі дослідження проведених банківських операцій та їх вплив на фінансове становище банку в цілому. Операції банку та їх наслідки для його платоспроможності не можна розглядати окремо.

# Припинення банку - чи припинилися зобов'язання перед кредиторами?

В інтересах кого діє Фонд? Банку, кредиторів банку, власних?

Фонд діє як ліквідатор банку (якщо у припиненого банка залишилося майно, то застосовується спростовна презумпція державної реєстрації припинення)

**7.90.**Водночас Велика Палата Верховного Суду відхиляє посилання Фонду на положення підпункту 3 пункту 3 розділу II «;Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 13 травня 2020 року № 590-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності», за яким Фонд має забезпечувати з урахуванням вимог цього Закону організацію роботи щодо вжиття заходів для забезпечення задоволення вимог кредиторів до банку/відшкодування заподіяної шкоди (збитків) на користь Фонду для подальшого спрямування кредиторам (колишнім кредиторам) банку, процедура ліквідації якого була розпочата до дня набрання чинності цим Законом.

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення механізмів виведення банків з ринку та задоволення вимог кредиторів цих банків» від 30 червня 2021 року № 1588-ІХ

набрав чинність - 05.08.2021

Істотно змінені майже все правові норми, що регулюють відповідні відносини (деякі норми мають ретроспективну дію).



Верховний  
Суд

Дякую за увагу!